

Wioleta Wasil-Rusecka*, Dorota Stankiewicz**

Zasady sprzedaży produktów wytworzonych w gospodarstwach rolnych¹

Principles of sale of products produced in agricultural farms

In connection with the establishment of a standing subcommittee on direct sales and retail trade of products produced in agricultural farms, experts presented extensive data on, inter alia, forms of production and sale of food products by individual farmers, including direct sales, direct deliveries and agricultural retail trade and the possibility of financial support from the state budget and EU funds, as well as domestic support in this area.

Keywords: agriculture, food products, direct sale

W związku z powołaniem Podkomisji stałej do spraw sprzedaży bezpośredniej oraz handlu detalicznego produktów wytworzonych w gospodarstwach rolnych ekspertki przedstawiły obszerne dane dotyczące m.in. form produkcji i sprzedaży żywności przez rolników indywidualnych, w tym sprzedaży bezpośredniej, dostaw bezpośrednich i rolniczego handlu detalicznego oraz możliwości wsparcia finansowego z budżetu państwa i ze środków UE, a także wsparcia krajowego w omawianym zakresie.

Słowa kluczowe: rolnictwo, żywność, sprzedaż bezpośrednia

* Doktorantka ■

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Prawa Konstytucyjnego, WARSZAWA, POLSKA ■
wioleta.wasil@sejm.gov.pl ■ <https://orcid.org/0000-0002-6286-1055>

** Doktor inżynier nauk rolniczych, ekspert ds. systemu gospodarczego Biura Analiz Sejmowych ■

Kancelaria Sejmu, Biuro Analiz Sejmowych, Wydział Analiz Politologicznych, Zespół Studiów nad Politykami Publicznymi, WARSZAWA, POLSKA ■
dorota.stankiewicz@sejm.gov.pl ■ <https://orcid.org/0000-0003-3275-8169>

Przedmiot informacji

Informacja dotycząca szczegółowych zasad sprzedaży produktów wytworzonych w gospodarstwach rolnych została przygotowana w związku z powołaniem w ramach sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi Podkomisji stałej do spraw

¹ Informacja dotycząca zasad sprzedaży produktów wytworzonych w gospodarstwach rolnych sporządzona 30 września 2020 r. na zlecenie posła Klubu Parlamentarnego Prawo i Sprawiedliwość; BAS-WASiE-1736/20. Rozdz. „Możliwości wsparcia finansowego z budżetu państwa i ze środków UE...” napisała D. Stankiewicz; pozostałe rozdziały – W. Wasil-Rusecka.

sprzedaży bezpośredniej oraz handlu detalicznego produktów wytworzonych w gospodarstwach rolnych. W informacji uwzględniono stan prawny na dzień jej sporządzenia.

Szczegółowe zasady dotyczące sprzedaży produktów wytworzonych w gospodarstwach rolnych

Wykaz aktów prawnych

Do podstawowych aktów prawnych określających zasady wytwarzania i sprzedaży produktów pochodzących z gospodarstwa rolnych należą:

- rozporządzenie (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z 28 stycznia 2002 r. ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd do Spraw Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w sprawie bezpieczeństwa żywności, Dz.Urz. WE L 31 z 1 lutego 2002 r., s. 1; dalej: rozporządzenie nr 178/2002,
- rozporządzenie (WE) nr 852/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie higieny środków spożywczych, Dz.Urz. UE L 139 z 30 kwietnia 2004 r., s. 1; dalej: rozporządzenie nr 852/2004,
- rozporządzenie (WE) nr 853/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z 29 kwietnia 2004 r. ustanawiające szczególne przepisy dotyczące higieny w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego, Dz.Urz. UE L 139 z 30 kwietnia 2004 r., s. 55, ze zm.; dalej: rozporządzenie nr 853/2004,
- rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 931/2011 z 19 września 2011 r. w sprawie wymogów dotyczących możliwości śledzenia ustanowionych rozporządzeniem (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do żywności pochodzenia zwierzęcego, Dz.Urz. UE L 242 z 20 września 2011 r., s. 2; dalej: rozporządzenie nr 931/2011,
- ustawa z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, t.j. Dz.U. 2019, poz. 2277, ze zm.; dalej: ustawa o przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa z 7 czerwca 2001 r. o leśnym materiale rozmnożeniowym, t.j. Dz.U. 2019, poz. 1097; dalej: ustawa o leśnym materiale rozmnożeniowym,
- ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, t.j. Dz.U. 2019, poz. 852, ze zm.; dalej: ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii,
- ustawa z 16 grudnia 2005 r. o produktach pochodzenia zwierzęcego, t.j. Dz.U. 2019, poz. 824, ze zm.; dalej: ustawa o produktach zwierzęcych,
- ustawa z 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia, t.j. Dz.U. 2019, poz. 1252, ze zm.; dalej: ustawa o bezpieczeństwie żywności,
- ustawa z 18 października 2006 r. o wyrobie napojów spirytusowych oraz o rejestracji i ochronie oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1419; dalej: ustawa o wyrobach spirytusowych,

- ustawa z 9 listopada 2012 r. o nasiennictwie, t.j. Dz.U. 2019, poz. 568, ze zm.; dalej: ustawa o nasiennictwie,
- ustawa z 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, t.j. Dz.U. 2020, poz. 1426, ze zm.; dalej: Prawo przedsiębiorców,
- ustawa z 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich, t.j. Dz.U. 2020, poz. 553, ze zm.; dalej: ustawa o kołach,
- rozporządzenie Ministra Zdrowia z 6 czerwca 2007 r. w sprawie dostaw bezpośrednich środków spożywczych, Dz.U. nr 112, poz. 774; dalej: rozporządzenie o dostawach bezpośrednich,
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 30 września 2015 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej, Dz.U. poz. 1703; dalej: rozporządzenie o sprzedaży bezpośredniej,
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 21 marca 2016 r. w sprawie szczegółowych warunków uznania działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej, Dz.U. poz. 451; dalej: rozporządzenie MOL,
- rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 16 grudnia 2016 r. w sprawie maksymalnej ilości żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego oraz zakresu i sposobu jej dokumentowania, Dz.U. poz. 2159; dalej: rozporządzenie o rolniczym handlu detalicznym.

Formy sprzedaży żywności wytworzonej w gospodarstwach rolnych²

W Polsce dozwolone są różne formy produkcji i sprzedaży żywności przez rolników indywidualnych. Różnorodność form sprzedaży pozwala na dopasowanie ich do potrzeb, uwarunkowań i możliwości małych gospodarstw rolnych, celem umożliwienia konsumentom bezpośredniego dostępu do produktów żywnościowych wytwarzanych przez rolników. Wybór konkretnej formy sprzedaży zależy od indywidualnej decyzji rolnika, która powinna być dostosowana do rodzaju żywności wprowadzanej do sprzedaży. Wybrana forma sprzedaży wiąże się z określonymi wymogami prawnymi, które muszą być spełnione indywidualnie przez każdego rolnika-producenta wprowadzającego produkty żywnościowe do obrotu. Do najpopularniejszych form sprzedaży należą: sprzedaż bezpośrednia, dostawy bezpośrednie, sprzedaż w ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej oraz rolniczy handel detaliczny, omówione w dalszej części opracowania.

² Dodatkowe informacje można znaleźć w broszurze przygotowanej w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi pt. *Żywność prosto z gospodarstwa – źródłem dochodu rolników. Jak rozpocząć produkcję i sprzedaż żywności z własnego gospodarstwa?*, <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/zywnosc-prosto-z-gospodarstwa--co-trzeba-wiedziec> [dostęp 24 września 2020 r.].

■ Sprzedaż bezpośrednia

Definicja

Zgodnie z definicją sprzedaży bezpośredniej zawartą w art. 5 ust. 4 ustawy o produktach zwierzęcych, sprzedaż ta jest działalnością, o której mowa w art. 1 ust. 3 lit. c–e rozporządzenia nr 853/2004. Należy zatem przyjąć, że pod pojęciem sprzedaży bezpośredniej należy rozumieć bezpośrednie dostawy, dokonywane przez producenta konsumentom końcowym lub do lokalnych zakładów detalicznych bezpośrednio zaopatrujących konsumenta: małych ilości surowców pochodzenia zwierzęcego, mięsa z drobiu lub zajęczaków poddanych ubojowi w gospodarstwie rolnym, a w przypadku myśliwych – zwierzyny łownej lub mięsa zwierząt łownych.

Produkty przeznaczone do sprzedaży bezpośredniej

Sprzedaż bezpośrednia dotyczy wyłącznie nieprzetworzonych produktów pochodzenia zwierzęcego. Szczegółową listę produktów, które dopuszcza się do sprzedaży bezpośredniej, określono w § 3 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej. Są to:

- tusze lub podroby drobiowe, np. kur, kaczek, gęsi, indyków, perliczek – pozyskane z drobiu poddanego ubojowi w gospodarstwie rolnym, którego roczna produkcja nie przekracza 2500 sztuk indyków lub 10 000 sztuk innego gatunku drobiu,
- tusze lub podroby zajęczaków (np. królików) pozyskane z zajęczaków poddanych ubojowi w gospodarstwie rolnym, którego roczna produkcja nie przekracza 5000 sztuk zajęczaków,
- tusze lub podroby zwierzyny łownej, pozyskane przez koło łowieckie Polskiego Związku Łowieckiego będące dzierżawcą obwodu łowieckiego albo ośrodek hodowli zwierzyny prowadzony przez zarządcę obwodu łowieckiego z: grubej zwierzyny łownej skórowanej (np. saren, jeleni, dzików) albo nieskórowanej lub drobnej zwierzyny łownej patroszonej albo niewypatroszonej lub opierzonej albo nieopierzonej, lub skórowanej albo nieskórowanej (np. zające, kuropatwy),
- produkty rybołówstwa, pozyskane przez uprawnionego do rybactwa w rozumieniu przepisów o rybactwie śródlądowym lub przez wykonującego rybołówstwo morskie w rozumieniu przepisów o rybołówstwie morskim: żywe lub uśmiercone (niepoddane czynnościom naruszającym ich pierwotną budowę anatomiczną lub poddane czynnościom wykrwawiania, odgławiania, usuwania płetw lub patroszenia),
- żywe ślimaki lądowe z gatunków *Helix pomatia* (ślimak winniczek), *Cornu aspersum aspersum* (ślimak mały szary), *Cornu aspersum maxima* (ślimak duży szary), *Helix lucorum* (tzw. ślimak turecki) oraz gatunków z rodziny *Achatinidae*,
- mleko surowe, siara lub surowa śmietana pozyskane w gospodarstwie produkcji mleka,

- jaja pozyskane od drobiu lub ptaków bezgrzebieniowych,
- produkty pszczele nieprzetworzone (tj. miód, pyłek pszczeli, pierzga, mleczko pszczele).

Dla większości produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej (poza produktami rybołówstwa oraz produktami pszczelimi nieprzetworzonymi) wielkość ich produkcji jest ograniczona ilościowo. W § 6 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej określono dopuszczalną wielkość produkcji, która wynosi nie więcej niż:

- 50 sztuk tygodniowo – w przypadku tusz indyków, wraz z podrobami pozyskanymi z tych indyków,
- 500 sztuk tygodniowo – w przypadku tusz gęsi, wraz z podrobami pozyskanymi z tych gęsi,
- 200 sztuk tygodniowo – w przypadku tusz innych gatunków drobiu niż wymienione wyżej, wraz z podrobami pozyskanymi z tego drobiu,
- 100 sztuk tygodniowo – w przypadku tusz zajęczaków, wraz z podrobami pozyskanymi z tych zajęczaków,
- 10 000 kg rocznie – w przypadku tusz grubej zwierzyny łownej, wraz z podrobami pozyskanymi z tej zwierzyny,
- 10 000 kg rocznie – w przypadku tusz drobnej zwierzyny łownej, wraz z podrobami pozyskanymi z tej zwierzyny,
- 1000 kg rocznie – w przypadku żywych ślimaków lądowych,
- 1000 litrów tygodniowo – w przypadku mleka surowego albo mleka surowego i siary,
- 200 litrów tygodniowo – w przypadku surowej śmietany,
- 2450 sztuk tygodniowo – w przypadku jaj pozyskanych od drobiu,
- 500 sztuk rocznie – w przypadku jaj pozyskanych od ptaków bezgrzebieniowych (np. jaja strusie).

W przypadku produktów pochodzenia zwierzęcego, takich jak tusze drobiowe i zajęczaków, mleko surowe, siara, surowa śmietana i jaja drobiowe, podmioty prowadzące sprzedaż bezpośrednią tych produktów mogą złożyć wniosek do powiatowego lekarza weterynarii o wyrażenie zgody na przekroczenie tygodniowego limitu wielkości produkcji (§ 6 ust. 2 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej). Wówczas zacznie obowiązywać limit roczny, który wynosi:

- 2500 sztuk – w przypadku tusz indyków, wraz z podrobami pozyskanymi z tych indyków,
- 10 000 sztuk – w przypadku tusz innych gatunków drobiu niż wymieniony wyżej, wraz z podrobami pozyskanymi z tego drobiu,
- 5000 sztuk – w przypadku tusz zajęczaków, wraz z podrobami pozyskanymi z tych zajęczaków,
- 52 000 litrów – w przypadku mleka surowego albo mleka surowego i siary,
- 10 400 litrów – w przypadku surowej śmietany,
- 127 400 sztuk – w przypadku jaj pozyskanych od drobiu.

Podkreślić należy, że zgodnie z § 2 rozporządzenia o sprzedaży bezpośrednio do sprzedaży bezpośredniej dopuszcza się wyłącznie produkty wyprodukowane z własnych surowców przez podmiot prowadzący działalność w zakresie produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej. W drodze wyjątku podmiot prowadzący sprzedaż bezpośrednią może sprzedać produkty pochodzenia zwierzęcego wyprodukowane przez inny podmiot, prowadzący taką sprzedaż. Sytuacja taka może mieć miejsce podczas wystaw, festynów, targów lub kiermaszów, organizowanych w celu promocji produktów pochodzenia zwierzęcego. Wymagane jest, aby podmioty te zostały wpisane do rejestru zakładów, o którym mowa w art. 20 ust. 1 ustawy o produktach zwierzęcych, w tym samym powiecie. Dodać należy, że podmiot prowadzący sprzedaż bezpośrednią w danym miejscu zobowiązany jest mieć imienne upoważnienie do prowadzenia sprzedaży bezpośredniej udzielonej mu przez podmiot, który wyprodukował produkty pochodzenia zwierzęcego oraz kopię decyzji o wpisie podmiotu, który wyprodukował te produkty, do rejestru zakładów prowadzących sprzedaż bezpośrednią takich produktów (§ 5 ust. 3 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej).

Miejsce prowadzenia sprzedaży bezpośredniej

Sprzedaż bezpośrednia produktów pochodzenia zwierzęcego może być ukierunkowana zarówno do konsumenta końcowego³, jak i do zakładów prowadzących handel detaliczny bezpośrednio zaopatrujących konsumenta końcowego, takich jak sklepy, restauracje, stołówki, przedsiębiorstwa cateringowe (§ 4 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej). Sprzedaż konsumentowi końcowemu może odbywać się w miejscach, w których odbywa się produkcja sprzedawanych produktów, w tym znajdujących się np. na terenie gospodarstwa rolnego, obwodu łowieckiego, pasieki, gospodarstwa rybackiego, statków (z wyłączeniem statków zamrażalni i statków przetwórci), na targowiskach, z obiektów lub urządzeń ruchomych lub tymczasowych, w tym ze specjalistycznych środków transportu znajdujących się na terenie miejsc, w których odbywa się produkcja tych produktów, na terenie targowisk lub poza nimi. W przypadku sprzedaży bezpośredniej mleka surowego, siary, surowej śmietany, produktów pszczelich nieprzetworzonych oraz jaj dopuszcza się sprzedaż z urządzeń dystrybucyjnych znajdujących się na terenie miejsc, w których odbywa się produkcja tych produktów, na terenie targowisk lub poza nimi. Dozwolona jest także wysyłkowa (np. przez internet) sprzedaż bezpośrednia produktów pochodzenia zwierzęcego z miejsc, w których prowadzona jest produkcja⁴.

³ Zgodnie z art. 3 pkt 18 rozporządzenia nr 178/2002: „konsument finalny oznacza ostatecznego konsumenta środka spożywczego, który nie wykorzystuje żywności w ramach działalności przedsiębiorstwa spożywczego”.

⁴ <https://www.cdr.gov.pl/images/Radom/2017/przetworstwo/INFORMACJA%20Sprzedaz%20bezposrednia%2020.09.2016.pdf> [dostęp 7 września 2020 r.].

Obszar prowadzenia sprzedaży bezpośredniej

Sprzedaż bezpośrednia produktów pochodzenia zwierzęcego, co do zasady, prowadzona jest na obszarze województwa, w którym odbywa się produkcja sprzedawanych produktów, lub na obszarze sąsiadujących z nim województw (§ 5 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej).

Sprzedaż bezpośrednia po spełnieniu określonych warunków może być prowadzona poza obszarem ww. województw, jeśli odbywa się ona podczas wystaw, festynów, targów lub kiermaszów, organizowanych w celu promocji tych produktów (§ 5 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej). Zgodnie z § 5 ust. 2 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej podmiot prowadzący sprzedaż bezpośrednią poza obszarem ww. województw zobowiązany jest do przekazania w terminie 7 dni do dnia jej rozpoczęcia powiatowemu lekarzowi weterynarii właściwemu ze względu na miejsce, w którym ma odbyć się sprzedaż, pisemnej informacji zawierającej: imię i nazwisko albo nazwę swojego zakładu prowadzącego sprzedaż bezpośrednią, adres prowadzenia tej działalności, a także dane dotyczące miejsca i okresu, w którym będzie prowadzona sprzedaż.

Wymagania weterynaryjne

Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy o produktach zwierzęcych do sprzedaży bezpośredniej przeznaczają się wyłącznie te produkty, przy których produkcji zostały spełnione odpowiednie wymagania weterynaryjne, tj. wymagania zdrowotne, higieniczne, sanitarne, organizacyjne, lokalizacyjne, techniczne i technologiczne. Wymagania weterynaryjne, jakie powinny być spełnione przy produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej jak i przez same produkty, a także wymagania w stosunku do miejsc prowadzenia sprzedaży bezpośredniej określone zostały w rozdziałach od 3 do 9 rozporządzenia o sprzedaży bezpośredniej.

Jednym z wymagań weterynaryjnych, do którego spełnienia obowiązane są podmioty trudniące się sprzedażą bezpośrednią, jest prowadzenie i przechowywanie dokumentacji (forma dowolna, np. zeszyt) zawierającej informacje o ilości sprzedanych w danym tygodniu produktów (w przypadku tusz i podrobów z drobiu i zajęczaków, mleka surowego, siary, surowej śmietany oraz jaj drobiowych) lub w danym miesiącu (w przypadku tusz i podrobów zwierząt łownych, produktów rybołówstwa, produktów pszczelich nieprzetworzonych, jaj ptaków bezgrzebieniowych oraz ślimaków lądowych). Dokumentacja ta powinna zawierać także informacje o wynikach czynności sprawdzających dotyczących: kontroli wody, w przypadku kiedy do celów sprzedaży bezpośredniej wykorzystywana jest woda z własnego ujęcia, posiadania orzeczenia lekarskiego o zdolności do wykonywania prac, przy których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby, w przypadku osób posiadających kontakt z produktami pochodzenia zwierzęcego, przeznaczonymi do sprzedaży bezpośredniej, a także w przypadku podmiotów prowadzących sprzedaż bezpośrednią tusz nutrii i dzików – wyni-

ków badań na włośnię. Przedmiotową dokumentację należy przechowywać przez rok następujący po roku, w którym została ona sporządzona. Dokumentację tę należy udostępnić na żądanie właściwego powiatowego lekarza weterynarii.

W przypadku sprzedaży bezpośredniej produktów pochodzenia zwierzęcego zakładom prowadzącym handel detaliczny bezpośrednio zaopatrującym konsumenta końcowego (tj. sklepy, restauracje, stołówki) podmioty prowadzące tę sprzedaż zobowiązane są także do przestrzegania wymogów dotyczących identyfikowalności żywności, o których mowa w przepisach rozporządzenia nr 178/2002 oraz rozporządzenia wykonawczego nr 931/2001.

Procedura rejestracji sprzedaży bezpośredniej

Do podstawowych warunków prowadzenia sprzedaży bezpośredniej należy zarejestrowanie takiej działalności u właściwego, ze względu na planowane miejsce jej prowadzenia, powiatowego lekarza weterynarii, tj. uzyskanie wpisu do prowadzonego przez niego rejestru zakładów obejmujących zakłady prowadzące sprzedaż bezpośrednią. Wniosek o wpis do rejestru zakładów składa się w formie pisemnej, w terminie co najmniej 30 dni przed dniem rozpoczęcia planowanej działalności. Jak wskazano w art. 21 ust. 2 ustawy o produktach zwierzęcych, wniosek⁵ ten powinien zawierać:

- imię, nazwisko, miejsce zamieszkania i adres albo nazwę, siedzibę i adres wnioskodawcy,
  - numer w rejestrze przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym albo numer identyfikacji podatkowej (NIP), albo numer identyfikacyjny w ewidencji gospodarstw rolnych w rozumieniu przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności – w przypadku pomieszczeń gospodarstwa, z wyłączeniem gospodarstw rybackich, o ile wnioskodawca takie numery posiada,
  - określenie rodzaju i zakresu działalności, która ma być prowadzona, w tym rodzaju produktów pochodzenia zwierzęcego, które mają być produkowane w tym zakładzie,
  - określenie lokalizacji zakładu, w którym ma być prowadzona działalność,
  - wskazanie, czy zakład zamierza korzystać z krajowych środków dostosowujących, o których mowa w art. 10 ust. 3 rozporządzenia nr 853/2004.
- Do przedmiotowego wniosku, należy dołączyć:
- w przypadku podmiotów zamierzających prowadzić sprzedaż bezpośrednią produktów pszczelich – oświadczenie podmiotu potwierdzające utrzymywa-

⁵ Wzór przykładowego wniosku o wpis zakładu prowadzącego sprzedaż bezpośrednią produktów pochodzenia zwierzęcego do rejestru zakładów prowadzonego przez powiatowego lekarza weterynarii: [https://www.pzlbydgoszcz.pl/files/forms/HIGIENA_WNIOSEK_o_wpis_do_rejestru_SPRZEDAZ_BEZPOSREDNIA\[1\].pdf](https://www.pzlbydgoszcz.pl/files/forms/HIGIENA_WNIOSEK_o_wpis_do_rejestru_SPRZEDAZ_BEZPOSREDNIA[1].pdf) [dostęp 8 września 2020 r.].

nie pszczoł (jeżeli wniosek ten składany jest przez podmiot niepodlegający obowiązkowi: wpisu do KRS, wpisu do CEIDG),

- w przypadku podmiotów zamierzających prowadzić sprzedaż bezpośrednią tusz lub podrobów zwierząt łownych – zaświadczenie albo oświadczenie o nabyciu przez koło łowieckie będące dzierżawcą obwodu łowieckiego członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz osobowości prawnej, zgodnie z przepisami Prawa łowieckiego, albo zaświadczenie albo oświadczenie o prowadzeniu ośrodka hodowli zwierzyny przez zarządcę obwodu łowieckiego na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw środowiska, wydanej na podstawie przepisów Prawa łowieckiego.

Podmiot załączający opisane oświadczenia składa je pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. W związku z tym składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

Otrzymanie decyzji administracyjnej o wpisie do rejestru zakładów prowadzonego przez właściwego powiatowego lekarza weterynarii oraz nadanie numeru identyfikującego uprawnia dany podmiot do rozpoczęcia sprzedaży bezpośredniej produktów pochodzenia zwierzęcego.

■ Dostawy bezpośrednie

Definicja

Ustawodawca definiując dostawy bezpośrednie w art. 3 ust. 3 pkt 10 ustawy o bezpieczeństwie żywności, odwołuje się do działalności określonej w art. 1 ust. 2 lit. c rozporządzenia nr 852/2004, tj. dostaw bezpośrednich dokonywanych przez producenta małych ilości surowców do konsumenta końcowego lub lokalnego zakładu detalicznego zaopatrującego konsumenta końcowego.

Produkty przeznaczone do dostaw bezpośrednich

W § 2 ust. 1 rozporządzenia o dostawach bezpośrednich wskazano, że dostawy bezpośrednie mogą obejmować produkty produkcji pierwotnej⁶ pochodzenia roślinnego, takie jak: zboża, owoce, warzywa, zioła, grzyby – uprawne, pochodzące wyłącznie z własnych upraw lub hodowli producentów produkcji pierwotnej, niestanowiących działów specjalnych produkcji rolnej w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz pozostałe surowce pochodzące z dokonywanych osobiście zbiorów ziół i runa leśnego.

⁶ Zgodnie z art. 3 pkt 17 rozporządzenia nr 178/2002: „produkcja podstawowa oznacza produkcję, uprawę lub hodowlę produktów podstawowych, w tym zbiory, dojenie i hodowlę zwierząt gospodarskich przed ubojem. Oznacza także łowiectwo i rybołówstwo oraz zbieranie runa leśnego”.

Podkreślić należy, że dostawy bezpośrednie obejmują również środki spożywcze pochodzące z produktów pochodzenia roślinnego w postaci kiszzonej lub suszonej. W ramach dostaw bezpośrednich dopuszcza się stosowanie takich czynności, jak np. mycie warzyw czy usuwanie liści, natomiast niedopuszczalne jest np. obieranie ziemniaków, krojenie marchewek, pakowanie sałaty w woreczki⁷.

Limity wielkości obrotu w ramach dostaw bezpośrednich określono w § 3 rozporządzenia o dostawach bezpośrednich. Nie mogą one przekraczać:

- wielkości plonów, w skali roku, poszczególnych surowców uzyskanych przez producentów produkcji pierwotnej z gospodarstw rolnych, których są oni właścicielami lub użytkownikami na podstawie innych niż własność tytułów prawnych użytkowania gruntów rolnych,
- ilości surowców pochodzących z dokonywanych osobiście zbiorów ziół i runa leśnego osoby dostarczającej środki spożywcze w ramach dostaw bezpośrednich.

Miejsce dokonywania dostaw bezpośrednich

Dostawy bezpośrednie nieprzetworzonych produktów pochodzenia roślinnego mogą być realizowane bezpośrednio przez producentów produkcji pierwotnej, którzy dostarczają małe ilości środków spożywczych do konsumentów finalnych lub do zakładów detalicznych zaopatrujących konsumentów finalnych (np. stołówki, restauracje, sklepy, przedsiębiorstwa cateringowe).

Obszarem przeznaczonym do prowadzenia działalności w ramach dostaw bezpośrednich jest teren województwa, na którym ma miejsce produkcja pierwotna lub na terenie województw przyległych. W przypadku, w którym działalność w ramach dostaw bezpośrednich prowadzona byłaby na terenie kilku powiatów, państwowy powiatowy inspektor sanitarny właściwy dla miejsca prowadzenia produkcji pierwotnej powiadamia państwowych powiatowych inspektorów sanitarnych właściwych ze względu na prowadzenie dostaw bezpośrednich o wpisie do rejestru działalności w zakresie dostaw bezpośrednich.

Procedura rejestracji dostaw bezpośrednich

Działalność w ramach dostaw bezpośrednich wymaga wpisu do rejestru zakładów prowadzonego przez państwowego powiatowego inspektora sanitarnego (art. 63 ust. 1 ustawy o bezpieczeństwie żywności). Producent zobowiązany jest co najmniej na 14 dni przed rozpoczęciem działalności złożyć do właściwego, ze względu na miejsce prowadzenia działalności, państwowego powiatowego inspektora sanitarnego wniosek o wpis do rejestru zakładów (art. 64 ust. 1 usta-

⁷ <http://www.wodr.poznan.pl/baza-informacyjna/rozwoj-wsi/przedsibiorczo/przetworstwo-i-sprzedaz-produktow-z-gospodarstwa/item/2436-sprzeda%C5%BC-bezo%C5%9Brednia-produkt%C3%B3w-ro%C5%9Blinnych-z-gospodarstwa-rolnego> [dostęp 10 września 2020 r.].

wy o bezpieczeństwie żywności)⁸. Wniosek złożony w formie pisemnej zgodnie z art. 64 ust. 2 ustawy o bezpieczeństwie żywności powinien zawierać:

- imię, nazwisko i numer PESEL, miejsce zamieszkania i adres albo nazwę, siedzibę i adres wnioskodawcy, numer identyfikacyjny REGON, jeżeli taki numer posiada, oraz numer identyfikacji podatkowej (NIP),
- numer w rejestrze przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym, o ile wnioskodawca taki numer posiada,
- numer identyfikacyjny w ewidencji gospodarstw rolnych, w rozumieniu przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności – w odniesieniu do podmiotów działających na rynku spożywczym prowadzących działalność w zakresie dostaw bezpośrednich,
- określenie rodzaju i zakresu działalności, która ma być prowadzona w zakładzie, w tym rodzaju żywności, która ma być przedmiotem produkcji lub obrotu,
- określenie lokalizacji zakładu lub miejsca prowadzenia działalności gospodarczej.

Wymagania w zakresie higieny

Zgodnie z art. 68 ustawy o bezpieczeństwie żywności podmioty działające na rynku spożywczym prowadzące działalność w ramach dostaw bezpośrednich są obowiązane przestrzegać zasad dobrej praktyki higienicznej. Zasady te, odwołując się do wymagań higienicznych określonych w części A załącznika I do rozporządzenia nr 852/2004 w zakresie odnoszącym się do surowców pochodzenia roślinnego, wskazano w § 5 ust. 1 rozporządzenia o dostawach bezpośrednich.

Używane w bezpośrednim kontakcie z żywnością urządzenia, sprzęt, wyposażenie czy narzędzia także podlegają stosownym wymaganiom higienicznym. Powinny one być czyszczone i dezynfekowane, z częstotliwością niezbędną dla zapewnienia bezpieczeństwa środków spożywczych, a także znajdować się w stanie technicznym i higienicznym niewpływającym negatywnie na spełnianie wymagań zdrowotnych żywności.

W zakresie dokumentacji podmioty prowadzące działalność w ramach dostaw bezpośrednich obowiązane są spełniać wymagania, o których mowa w pkt III części A załącznika I do rozporządzenia nr 852/2004 – obejmują one w szczególności: wymóg udostępniania organowi urzędowej kontroli żywności lub zakładowi detalicznemu, co do którego realizowane są dostawy bezpośrednie – na ich żądanie – pisemnych oświadczeń o stosowanych środkach ochrony roślin, występowaniu szkodników lub chorób, które mogą zagrozić bezpieczeń-

⁸ Wzór wniosku określono w załączniku 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z 29 maja 2007 r. w sprawie wzorów dokumentów dotyczących rejestracji i zatwierdzania zakładów produkujących lub wprowadzających do obrotu żywność podlegających urzędowej kontroli Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Dz.U. nr 106, poz. 730.

stwu produktów pochodzenia roślinnego oraz innych informacji istotnych ze względu na zdrowie człowieka.

■ Sprzedaż w ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej

Definicja

Szczegółowe warunki pozwalające na uznanie działalności za działalność marginalną, lokalną i ograniczoną [dalej: MOL], o której mowa w art. 1 ust. 5 lit. b pkt ii rozporządzenia nr 853/2004, określono w § 2 ust. 1 rozporządzenia MOL. Działalność można uznać za działalność MOL, jeżeli dany zakład⁹ prowadzi rozbiór mięsa lub produkcję produktów pochodzenia zwierzęcego oraz sprzedaż produktów pochodzenia zwierzęcego zarówno przetworzonych, jak i nieprzetworzonych (określonych szczegółowo w § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia MOL) konsumentowi końcowemu oraz dostawy tych produktów do innych zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego.

Produkty przeznaczone do sprzedaży w ramach działalności MOL

W ramach działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej w zakładzie można prowadzić następujące rodzaje działalności (§ 2 rozporządzenia MOL):

- rozbiór świeżego mięsa wołowego, wieprzowego, baraniego, koziego, konińskiego lub produkcję z takich rodzajów mięsa surowych wyrobów mięsnych lub mięsa mielonego; dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo tony tygodniowo,
- rozbiór świeżego mięsa drobiowego bądź zajęczaków lub produkcję z tego mięsa surowych wyrobów mięsnych lub mięsa mielonego; dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo,
- rozbiór świeżego mięsa zwierząt łownych, odstrzelonych zgodnie z przepisami Prawa łowieckiego lub produkcję z tego mięsa surowych wyrobów mięsnych bądź mięsa mielonego; dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo, albo za zgodą powiatowego lekarza weterynarii, wyrażoną w formie decyzji administracyjnej, na wniosek podmiotu, mogą być większe, pod warunkiem zachowania rocznego limitu wielkości tych dostaw, który wynosi wagowo 26 ton,
- rozbiór świeżego mięsa zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych lub produkcję z tego mięsa surowych wyrobów mięsnych bądź mięsa mielonego; dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wa-

⁹ Zgodnie z art. 3 ust. 3 pkt 54 ustawy o produktach zwierzęcych zakład to przedsiębiorstwo spożywcze w rozumieniu art. 3 pkt 2 rozporządzenia nr 178/2002 „przedsiębiorstwo spożywcze oznacza przedsiębiorstwo publiczne lub prywatne, typu non-profit lub nie, prowadzące jakąkolwiek działalność związaną z jakimkolwiek etapem produkcji, przetwarzania i dystrybucji żywności”.

gowo 0,5 tony tygodniowo, albo za zgodą powiatowego lekarza weterynarii, wyrażoną w formie decyzji administracyjnej, na wniosek podmiotu, mogą być większe, pod warunkiem zachowania rocznego limitu wielkości tych dostaw, który wynosi wagowo 26 ton,

- produkcję produktów mięsnych; dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 1,5 tony tygodniowo,
- produkcję wstępnie przetworzonych lub przetworzonych produktów rybółóstwa; dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo, albo za zgodą powiatowego lekarza weterynarii, wyrażoną w formie decyzji administracyjnej, na wniosek podmiotu, mogą być większe, pod warunkiem zachowania rocznego limitu wielkości tych dostaw, który wynosi wagowo 26 ton,
- produkcję produktów mlecznych lub produktów na bazie siary wyprodukowanych z mleka lub siary pozyskanych w gospodarstwie produkcji mleka, które spełnia wymagania umożliwiające dostarczanie mleka do zakładu przetwórstwa mleka lub w gospodarstwie rolnym, w którym jest prowadzona działalność w zakresie produkcji mleka surowego lub siary, przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej; dostawy tego rodzaju produktów łącznie nie mogą przekraczać wagowo 0,5 tony tygodniowo,
- produkcję produktów jajecznych pozyskanych w wyniku obróbki lub przetwarzania jaj, które uprzednio ugotowano w skorupach, np. jaj na twardo w zalewie octowej; dostawy tego rodzaju produktów nie mogą przekraczać wagowo 0,15 tony tygodniowo,
- produkcję gotowych posiłków (potraw) z produktów pochodzenia zwierzęcego, wyprodukowanych w ramach działalności MOL, lub z udziałem tych produktów, pod warunkiem że co najmniej jeden produkt pochodzenia zwierzęcego należący do głównych składników posiłku został wyprodukowany w tym zakładzie; dostawy tego rodzaju posiłków (potraw) nie mogą przekraczać wagowo 1,5 tony tygodniowo¹⁰.

Należy podkreślić, że ilościowo ograniczone są wyłącznie dostawy do innych zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego, sprzedaż konsumentowi końcowemu przez pomiot prowadzący MOL nie podlega ograniczeniom (§ 2 ust. 3 w związku z ust. 2 rozporządzenia MOL).

Miejsce przeznaczone do sprzedaży w ramach działalności MOL

Miejsca produkcji lub miejsca sprzedaży produktów przeznaczonych do sprzedaży w ramach działalności MOL oraz zakłady prowadzące handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego, do których następuje dostawa, muszą znajdo-

¹⁰ Lista produktów została sporządzona zgodnie ze wskazaniami zawartymi w § 2 ust. 1 pkt 1, 3 oraz ust. 2 rozporządzenia MOL, opracowanymi i zebranymi w całość w: http://www.piwbrodnica.pl/pdf/ogloszenia/2016-06-01_mlo.pdf [dostęp 10 września 2020 r.].

wać się na obszarze jednego województwa lub na obszarach powiatów sąsiadujących z tym województwem (§ 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia MOL). Miejsca sprzedaży wymienionych produktów oraz zakłady prowadzące handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta końcowego, do których następuje dostawa, mogą znajdować się także na obszarach miast stanowiących siedzibę wojewody lub sejmiku województwa, położonych w województwach sąsiadujących z województwem, w którym prowadzona jest produkcja tych produktów (§ 2 ust. 3 rozporządzenia MOL).

Powyższe ograniczenia, co do obszaru prowadzenia działalności MOL, nie znajdują zastosowania w przypadku sprzedaży konsumentowi końcowemu produktów przeznaczonych do sprzedaży w ramach działalności MOL podczas wystaw, festynów, targów oraz kiermaszów organizowanych w celu promocji tych produktów. Podmiot zamierzający prowadzić sprzedaż w takich miejscach zobowiązany jest poinformować o tym na piśmie powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na miejsce prowadzenia sprzedaży, co najmniej na 7 dni przed dniem rozpoczęcia tej sprzedaży. Informacja ta powinna zawierać imię i nazwisko albo nazwę podmiotu prowadzącego działalność MOL oraz adres miejsca prowadzenia tej działalności, a także dane dotyczące miejsca i okresu, w którym będzie prowadzona sprzedaż konsumentowi końcowemu podczas imprezy promocyjnej (§ 3 rozporządzenia MOL).

Wymagania weterynaryjne

Zgodnie z art. 13 ustawy o produktach zwierzęcych do działalności MOL zastosowanie znajdują przepisy rozporządzenia nr 852/2004 oraz przepisy wydane w trybie tego rozporządzenia, a także wymagania weterynaryjne określone w § 4 rozporządzenia MOL.

Procedura rejestracji działalności MOL

Podmiot zamierzający prowadzić działalność w zakresie produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego, a więc także w przypadku prowadzenia działalności MOL przed rozpoczęciem działalności zobowiązany jest zarejestrować daną działalność w rejestrze zakładów prowadzonym przez właściwego, ze względu na planowane miejsce prowadzenia działalności, powiatowego lekarza weterynarii (art. 20 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawa o produktach zwierzęcych). Należy odnotować, że procedura rejestracji działalności MOL – ponieważ dotyczy podmiotów zajmujących się produkcją produktów pochodzenia zwierzęcego – jest identyczna jak w przypadku procedury rejestracyjnej sprzedaży bezpośredniej (która została przedstawiona na s. 225–226 w niniejszej informacji).

Ponadto dodać należy, że na mocy ustawy z 4 października 2018 r. o zmianie ustawy o produktach pochodzenia zwierzęcego oraz ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. poz. 2136) wyłączono obowiązek sporządzania i zatwierdzania projektu technologicznego zakładu w stosunku do: „statków rybackich, w tym statków przetwórci i statków zamrażalni, gospodarstw, na terenie

których dokonuje się uboju zwierząt w celu pozyskania mięsa na użytek własny, oraz podmiotów zamierzających prowadzić działalność w zakresie transportu lub produkcji podstawowej, lub rolniczego handlu detalicznego produktami pochodzenia zwierzęcego lub żywnością, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2 lit. b, lub sprzedaży bezpośredniej, lub działalność marginalną, lokalną i ograniczoną, o której mowa w art. 1 ust. 5 lit. b pkt ii rozporządzenia nr 853/2004”.

■ Rolniczy handel detaliczny

Definicja

Definicję rolniczego handlu detalicznego zawarto w art. 3 ust. 3 pkt 29b ustawy o bezpieczeństwie żywności, zgodnie z którą jest to handel detaliczny w rozumieniu art. 3 ust. 7 rozporządzenia nr 178/2002, polegający na produkcji żywności pochodzącej w całości lub w części z własnej uprawy, hodowli lub chowu podmiotu działającego na rynku spożywczym i zbywaniu takiej żywności. Handel detaliczny w rozumieniu unijnego rozporządzenia oznacza „obsługę i/lub przetwarzanie żywności i jej przechowywanie w punkcie sprzedaży lub w punkcie dostaw dla konsumenta finalnego; określenie to obejmuje terminale dystrybucyjne, działalność cateringową, stołówki zakładowe, catering instytucjonalny, restauracje i podobne działania związane z usługami żywnościowymi, sklepy, centra dystrybucji w supermarketach i hurtownie”.

Produkty przeznaczone do rolniczego handlu detalicznego

Zgodnie z tym, co zostało wskazane w art. 44a ustawy o bezpieczeństwie żywności produkcja i zbywanie żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego mogą być dokonywane w ilościach dostosowanych do potrzeb konsumentów. Wymiar maksymalnych ilości żywności zbywanej rocznie w ramach tej formy sprzedaży określono w załącznikach do rozporządzenia o rolniczym handlu detalicznym.

W § 2 tego rozporządzenia wskazano, że żywność zbywana w ramach rolniczego handlu detalicznego obejmuje:

- 1) surowce pochodzenia niezwierzęcego,
- 2) żywność pochodzenia niezwierzęcego inną niż surowce oraz żywność zawierającą jednocześnie środki spożywcze pochodzenia niezwierzęcego i produkty pochodzenia zwierzęcego,
- 3) surowce pochodzenia zwierzęcego,
- 4) produkty pochodzenia zwierzęcego inne niż surowce.

Ad 1) Surowce pochodzenia niezwierzęcego

Rodzaje tych surowców zostały wskazane w załączniku nr 1 do rozporządzenia o rolniczym handlu detalicznym. Załącznik obejmuje ogółem 124 rodzaje surowców, w tym ziarno zbóż, nasiona roślin strączkowych i niektórych roślin oleistych, warzywa, owoce, wybrane rośliny przyprawowe i grzyby.

Maksymalna ilość surowców pochodzenia niezwierzęcego, która może być zbywana rocznie w ramach rolniczego handlu detalicznego, została w większości przypadków podana w przeliczeniu na 1 ha uprawy. Przykładowo, w przeliczeniu na 1 ha uprawy można maksymalnie sprzedać rocznie 8 ton jęczmienia jarego, 7 ton owsa, 2 tony lnu zwyczajnego, 50 ton ziemniaków, 75 ton kapusty głowia-
stej białej, 25 ton jabłek i 18 ton gruszek.

W przypadku upraw pod osłonami (ogórki, papryka słodka, pomidory), a także „innych niż wymienione w lp. 1–122 surowców niezwierzęcych uprawianych pod osłonami” maksymalne ilości podano w przeliczeniu na kilogram na metr kwadratowy (np. 35 kg ogórków/m², 50 kg papryki słodkiej /m², 40 kg pomidorów z tunelu foliowego/m² i 20 kg pomidorów szklarniowych/m²). W przypadku pieczarek maksymalną ilość (30 kg) podano w przeliczeniu na kilogramy/metr kwadratowy/cykl, a w przypadku boczniaka (20 kg) – w przeliczeniu na kilogramy/metr kwadratowy/rzut.

Ad 2) Żywność pochodzenia niezwierzęcego inna niż surowce oraz żywność zawierająca jednocześnie środki spożywcze pochodzenia niezwierzęcego i produkty pochodzenia zwierzęcego

W załączniku nr 2 do rozporządzenia o rolniczym handlu detalicznym zamieszczono 16 grup asortymentowych takiej żywności (w ramach pięciu tych grup podano dodatkowo szczegółowe kategorie).

W ramach grup asortymentowych uwzględniono między innymi:

- przetwory z owoców (np. soki owocowe, dżemy),
- przetwory z warzyw (np. kiszonki warzywne),
- przetwory zbożowe (np. kasze, płatki, otręby),
- pieczywo (bez podania szczegółowych kategorii żywności),
- pieczywo cukiernicze, ciasta i ciastka (bez podania szczegółowych kategorii),
- koncentraty spożywcze (np. syropy owocowe),
- oleje (bez podania szczegółowych kategorii),
- gotowe posiłki (potrawy) mięsne (np. pierogi, knedle z owocami, placki ziemniaczane),
- żywność, w tym gotowe posiłki (potrawy), zawierającą jednocześnie środki spożywcze pochodzenia niezwierzęcego i produkty pochodzenia zwierzęcego (bez podania szczegółowych kategorii żywności).

Maksymalne ilości takich wyrobów, które mogą być zbywane rocznie w ramach rolniczego handlu detalicznego wynoszą, przykładowo:

- 6,7 tys. litrów soków owocowych,
- 3,4 tony dżemu,
- 5 ton kiszonek warzywnych,
- 15,4 ton pieczywa,
- 2,5 tony pieczywa cukierniczego, ciast i ciastek,
- 2,7 tys. litrów syropów owocowych,

- 1 tys. litrów oleju,
- 2 tony pierogów (niemięśnych),
- 4 tony placków ziemniaczanych,
- 2,4 tony żywności, w tym gotowych posiłków (potraw), zawierającej jednocześnie środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego i produkty pochodzenia zwierzęcego.

Ad 3) Surowce pochodzenia zwierzęcego

W załączniku nr 3 do rozporządzenia o rolniczym handlu detalicznym zamieszczono 7 rodzajów tych surowców. Są to:

- mleko surowe albo mleko surowe i siara,
- surowa śmietana,
- jaja od drobiu,
- jaja od ptaków bezgrzebieniowych,
- produkty pszczele nieprzetworzone, w tym miód, pyłek pszczeli, pierzga, mleczko pszczele,
- produkty rybołówstwa żywe lub uśmiercone i niepoddane czynnościom niszczącym ich pierwotną budowę anatomiczną lub poddane czynnościom wykrwawiania, odgławiania, usuwania płetw lub patroszenia,
- żywe ślimaki lądowe (w tym: winniczki, ślimaki śródziemnomorskie, ślimaki afrykańskie, tureckie oraz ślimaki z rodziny *Achatinidae*).

Maksymalne ilości takich surowców, które mogą być zbywane rocznie w ramach rolniczego handlu detalicznego wynoszą, przykładowo:

- 52 tys. litrów mleka,
- 148,2 tys. sztuk jaj od drobiu,
- 800 sztuk jaj od ptaków bezgrzebieniowych,
- od 150 kg do 2,4 ton produktów pszczelich; ilość ta zależy od liczby rodzin pszczelich posiadanych przez podmiot prowadzący rolniczy handel detaliczny (w załączniku określono 9 przedziałów ilościowych). Podmiot posiadający do 5 rodzin pszczelich może rocznie zbyć 150 kg, podmiot posiadający do 10 rodzin pszczelich może rocznie zbyć 300 kg itd. (maksymalna liczba rodzin pszczelich nie może przekroczyć 80 – sprzedaż wynosi w takim wypadku 2,4 tony/rok),
- 1 tona ślimaków.

Ad 4) Produkty pochodzenia innego niż surowce

W załączniku nr 4 do rozporządzenia o rolniczym handlu detalicznym zamieszczono 8 grup tych produktów, obejmujących:

- świeże mięso (wołowe, wieprzowe, baranie, kozie, końskie, drobiowe, zajęczaków i zwierząt dzikich utrzymywanych na fermach), produkowane z tego mięsa surowe wyroby mięsne lub mięso mielone,
- produkty mięsne,

- wstępnie przetworzone lub przetworzone produkty rybołówstwa,
  - produkty mleczne lub produkty na bazie siary,
  - produkty jajeczne,
  - gotowe posiłki (potrawy) z produktów pochodzenia zwierzęcego.
- Maksymalne ilości takich produktów, które mogą być zbywane rocznie w ramach rolniczego handlu detalicznego wynoszą, przykładowo:
- 2,3 tony świeżego mięsa wołowego, wieprzowego, baraniego, koziego, końskiego lub produkowanych z tego mięsa surowych wyrobów mięsnych bądź mięsa mielonego (w przypadku mięsa drobiu lub zajęczaków – maksymalnie 2,1 tony, a w przypadku mięsa zwierząt dzikich „fermowych” – maksymalnie 1,1 tony),
  - 1,4 tony produktów mięsnych,
  - 1,4 tony gotowych posiłków (potraw) z produktów pochodzenia zwierzęcego.

Zbywanie żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego

W ramach rolniczego handlu detalicznego możliwe jest zbywanie wytworzonej i przetworzonej żywności konsumentom końcowym, a także na rzecz zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta finalnego, w tym sklepów, restauracji, stołówek i innych placówek o podobnym charakterze. Zgodnie z art. 44a ust. 1 pkt 1 ustawy o bezpieczeństwie żywności zakłady te powinny być zlokalizowane na obszarze województwa, w którym ma miejsce produkcja żywności sprzedawanej w ramach rolniczego handlu detalicznego, a także na obszarach powiatów lub miast stanowiących siedzibę wojewody lub sejmiku województwa, sąsiadujących z tym województwem.

Co do zasady zbywanie żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego nie może być dokonywane z udziałem pośrednika. Jak wskazano w art. 44a ust. 1 pkt 3 ustawy o bezpieczeństwie żywności wyjątek stanowi „zbywanie takiej żywności podczas wystaw, festynów, targów lub kiermaszów, organizowanych w celu promocji żywności, jeżeli pośrednik zbywa konsumentom finalnym żywność:

- wyprodukowaną przez tego pośrednika w ramach rolniczego handlu detalicznego,
- wyprodukowaną przez inny podmiot prowadzący rolniczy handel detaliczny na obszarze powiatu, w którym pośrednik ten prowadzi produkcję żywności w ramach rolniczego handlu detalicznego, lub na obszarze powiatu sąsiadującego z tym powiatem”.

Wymagania w stosunku do żywności sprzedawanej w ramach rolniczego handlu detalicznego

Każdy podmiot zamierzający prowadzić działalność w zakresie produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego, a więc także w przypadku rolniczego handlu detalicznego, zobowiązany jest zarejestrować daną działalność w rejestrze zakładów prowadzonym przez właściwego, ze względu na planowane miejsce pro-

wadzenia działalności, powiatowego lekarza weterynarii (art. 20 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy o produktach zwierzęcych). Ponieważ rolniczy handel detaliczny obejmuje produkcję produktów pochodzenia zwierzęcego, procedura rejestracji nie różni się od przedstawionej wyżej procedury rejestracyjnej w przypadku sprzedaży bezpośredniej czy działalności MOL (zob. s. 225–226).

Zgodnie z art. 44a ust. 1 pkt 2 ustawy o bezpieczeństwie żywności żywność produkowana i sprzedawana w ramach rolniczego handlu detalicznego nie może stanowić zagrożenia dla bezpieczeństwa żywności i wpływać niekorzystnie na ochronę zdrowia publicznego. Wszelkie wymagania weterynaryjne i higieniczne, jakie żywność ta powinna spełnić, określone zostały w rozporządzeniu nr 1478/2002, rozporządzeniu nr 852/2004 oraz przepisach wydanych w trybie tego rozporządzenia, a także przepisach polskiego ustawodawstwa zawartych w ustawie o bezpieczeństwie żywności oraz ustawie o produktach zwierzęcych¹¹. Nadzór nad bezpieczeństwem żywności produkowanej w ramach rolniczego handlu detalicznego powierzono Inspekcji Weterynaryjnej w zakresie nadzoru nad właściwą jakością zdrowotną (bezpieczeństwem) produktów pochodzenia zwierzęcego i żywności zawierającej jednocześnie środki spożywcze pochodzenia niezwierzęcego i produkty pochodzenia zwierzęcego (żywności złożonej) oraz Państwowej Inspekcji Sanitarnej w zakresie nadzoru nad właściwą jakością zdrowotną (bezpieczeństwem) żywności pochodzenia niezwierzęcego.

Sprzedaż żywności dokonywana w ramach rolniczego handlu detalicznego powinna być udokumentowana w sposób umożliwiający określenie ilości zbywanej żywności odrębnie, za każdy rok kalendarzowy. Szczegółowe wymagania określające sposób sporządzenia dokumentacji przez podmiot prowadzący rolniczy handel detaliczny wskazane zostały w § 3 rozporządzenia o rolniczym handlu detalicznym. Przedmiotowa dokumentacja powinna zawierać: nr kolejnego wpisu, datę zbycia żywności, a także ilość i rodzaj zbytej żywności. Informacje te powinny być umieszczane w dokumentacji niezwłocznie po każdorazowym zbyciu żywności konsumentowi finalnemu. Dokumentacja ta powinna być przechowywana przez dwa lata, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym została sporządzona.

W art. 44a ust. 2 ustawy o bezpieczeństwie żywności określono nakaz oznakowania miejsca zbywania żywności konsumentowi finalnemu przed podmiot prowadzący rolniczy handel detaliczny, w tym przez pośrednika (nakaz ten nie dotyczy miejsc zbywania żywności zlokalizowanych w zakładach prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta finalnego). W miejscu tym umieszcza się w sposób czytelny i widoczny dla konsumenta informację, tj. napis „rolniczy handel detaliczny”, imię i nazwisko albo nazwę i siedzibę podmiotu prowadzącego rolniczy handel detaliczny, adres miejsca prowadzenia produkcji

¹¹ Więcej na ten temat: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/rolniczy-handel-detaliczny-informacje-podstawowe> [dostęp 20 września 2020 r.].

tej żywności oraz weterynaryjny numer identyfikacyjny podmiotu prowadzącego rolniczy handel detaliczny, o ile numer taki został nadany.

Do podstawowych wymagań dotyczących żywności zbywanej w ramach rolniczego handlu detalicznego zakładom prowadzącym handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta finalnego zaliczyć należy wymogi w sprawie identyfikowalności żywności¹², o których mowa między innymi w rozporządzeniu nr 178/2002 oraz w rozporządzeniu nr 931/2011.

Sprzedaż konkretnych produktów

■ Rośliny szkółkarskie

Regulacje dotyczące obrotu roślinami mają zastosowanie wobec wszystkich hodowców, producentów oraz dostawców będących osobą fizyczną, osobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej.

Szczegółowe kwestie związane między innymi z rejestracją, wytwarzaniem czy obrotem materiałem siewnym, a więc roślinami lub ich częściami przeznaczonymi do siewu, sadzenia, szczepienia, okulizacji lub innego sposobu rozmnażania roślin określone zostały w ustawie o nasiennictwie. Wskazać należy, że zgodnie z art. 84 ust 1 ustawy o nasiennictwie „obróć materiałem siewnym roślin rolniczych i warzywnych może prowadzić przedsiębiorca, w tym przedsiębiorca wytwarzający materiał siewny, który zgłosi zamiar prowadzenia obrotu tym materiałem siewnym wojewódzkiemu inspektorowi [wojewódzkiemu inspektorowi ochrony roślin i nasiennictwa – dopisek W.W.-R.] właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania albo siedzibę przedsiębiorcy, albo miejsce wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli jest inne niż miejsce zamieszkania przedsiębiorcy – w przypadku gdy przedsiębiorca jest osobą fizyczną prowadzącą działalność gospodarczą”. Natomiast zgodnie z art. 85 ustawy o nasiennictwie, rolnicy (w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników), prowadzący obrót materiałem siewnym roślin rolniczych i warzywnych wytworzonym w posiadanych gospodarstwie, oraz podmioty prowadzące sprzedaż materiału siewnego roślin rolniczych i warzywnych wyłącznie dla nieprofesjonalnych odbiorców nie podlegają obowiązkowi zgłoszenia zamiaru prowadzenia obrotu materiałem siewnym oraz wpisowi do ewidencji przedsiębiorców. Generalnie jednak w art. 86 ustawy o nasiennictwie wskazano, że rolnik może prowadzić obrót materiałem siewnym roślin rolniczych i warzywnych, jeżeli zgłosi zamiar prowadzenia obrotu tym materiałem siewnym wojewódzkiemu inspektorowi właściwemu ze względu na swoje miejsce zamieszkania.

¹² Szczegółowe informacje dotyczące oznakowania w rolniczym handlu detalicznym zostały przedstawione w ministerialnym opracowaniu na stronie: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/rolniczy-handel-detaliczny-informacje-podstawowe> [dostęp 10 września 2020 r.].

Z zakresu regulacji niniejszej ustawy wyłączony został leśny materiał rozmnożeniowy (jednostki nasienne – szyszki, owocostany, owoce i nasiona przeznaczone do produkcji materiału sadzeniowego; części roślin; rośliny), a szczegółowe kwestie związane między innymi z rejestracją leśnego materiału podstawowego; obrotem leśnym materiałem rozmnożeniowym; kontrolą leśnego materiału podstawowego oraz leśnego materiału rozmnożeniowego wprowadzanego do obrotu; jak również regionalizacją nasienną określone zostały w ustawie o leśnym materiale rozmnożeniowym.

■ Nalewki

W ustawodawstwie polskim brak definicji nalewki. Mając jednak na uwadze, że produkcja tego rodzaju alkoholu następuje z udziałem destylatu w postaci spirytusu, nalewki należy zaliczyć do napojów spirytusowych. Wyrób i rozlew napojów spirytusowych, a także obrót tymi napojami odbywa się zgodnie z zasadami przewidzianymi w ustawie o wyrobach spirytusowych. Ustawa ta nie znajduje zastosowania do napojów spirytusowych wytworzonych domowym sposobem na własny użytek. Należy jednak podkreślić, że tak wytworzone napoje spirytusowe nie są przeznaczone do obrotu. Zaznaczyć należy również, że napoje spirytusowe na własny użytek nie mogą być wytwarzane bezpośrednio w wyniku destylacji po fermentacji alkoholowej.

Działalność polegająca na produkcji i obrocie napojami spirytusowymi odbywa się w formie działalności gospodarczej. Jest ona działalnością regulowaną, dlatego poza wpisem do ewidencji przedsiębiorców (w CEIDG) lub Krajowego Rejestru Sądowego (w przypadku prowadzenia spółki prawa handlowego), koniecznym warunkiem rozpoczęcia przedmiotowej działalności jest wpis do rejestru działalności w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych, prowadzonego przez ministra właściwego do spraw rynków rolnych (art. 3 ust. 1 ustawy o wyrobach spirytusowych). W kwestii obrotu napojami spirytusowymi, warto zaznaczyć, że zgodnie z art. 11 ustawy o wyrobach spirytusowych „Do obrotu mogą być wprowadzane napoje spirytusowe:

- spełniające wymagania w zakresie definicji, opisu i prezentacji oraz sposobu produkcji napojów spirytusowych określone w rozporządzeniu nr 110/2008 oraz w przepisach wydanych w trybie tego rozporządzenia;
- wyprodukowane i dopuszczone do obrotu na terytorium państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego, które nie są państwami członkowskimi Unii Europejskiej, w zakresie, w jakim korzystają ze swobody przepływu towarów na podstawie umów zawartych ze Wspólnotą Europejską [obecnie UE – przyp. W.W.-R.];
- wyprodukowane i dopuszczone do obrotu w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, których nazwy chronione jako oznaczenia geograficzne lub tradycyjnie używane w tym państwie członkowskim są identyczne lub podobne do nazw wpisanych na krajową listę chronionych oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych”.

Działalnością w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych, zgodnie z art. 4 ust. 3 ustawy o wyrobach spirytusowych, może wykonywać przedsiębiorca

posiadający tytuł prawny do obiektów budowlanych, w których ma być wykonywana taka działalność. Przedsiębiorca ten nie może być karany za przestępstwa przeciwko mieniu, wiarygodności dokumentów, obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi, przeciwko obrotowi gospodarczemu lub za przestępstwo skarbowe. W ustawie o wyrobach spirytusowych brak jest szczegółowych rozwiązań adresowanych do rolników¹³. Fakt ten przesądza o tym, że produkcja napojów spirytusowych, w tym wypadku nalewek, przez rolników odbywa się na zasadach ogólnych, obowiązujących wszystkie podmioty trudniące się tą działalnością.

Warto podkreślić, że przedsiębiorca wykonujący działalność gospodarczą w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych jest obowiązany, zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o wyrobach spirytusowych, wdrożyć system wewnętrznej kontroli wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych obejmujący w szczególności określenie: częstotliwości i sposobu pobierania próbek do badań jakościowych, metody badań jakościowych oraz sposobu postępowania z napojami spirytusowymi nieodpowiadającymi wymaganiom jakościowym. Ponadto jest zobowiązany dysponować planem zakładu obejmującym w szczególności pomieszczenia produkcyjne, magazynowe, socjalne i sanitarne, z zaznaczeniem linii technologicznych, dróg przemieszczania surowców i produktów gotowych oraz stanowisk pracy. Do obowiązków przedsiębiorcy należy także wyznaczenie osoby odpowiedzialnej za kontrolę jakości napojów spirytusowych. W ustawie wskazano, że obiekty budowlane i urządzenia techniczne przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej w zakresie wyrobu lub rozlewu napojów spirytusowych powinny spełniać wymagania określone w odrębnych przepisach, w szczególności o ochronie przeciwpożarowej i sanitarnych oraz wynikające z przepisów dotyczących ochrony środowiska (art. 4 ust. 2 ustawy o wyrobach spirytusowych).

Dodać należy, że szczegółowe zasady w zakresie obrotu napojami spirytusowymi dotyczące między innymi zezwolenia na sprzedaż, miejsca sprzedaży, reklamy zostały określone w ustawie o przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

■ Uprawa konopi¹⁴

W Polsce dozwolona jest uprawa konopi włóknistych wyłącznie na potrzeby przemysłu włókienniczego, chemicznego, celulozowo-papierniczego, spożywczego,

¹³ Propozycje dotyczące liberalizacji niektórych przepisów w zakresie produkcji nalewek przez rolników miały miejsce na posiedzeniu sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi w dniu 23 listopada 2017 r., <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/biuletyn.xsp?sknr=RRW-198>. Odnaleźć je można także w doniesieniach medialnych, m.in.: <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/594615.nalewki-domowa-produkcja-legalizacja-ardanowski.html> [dostęp 26 września 2020 r.].

¹⁴ Propozycje dotyczące liberalizacji niektórych przepisów w zakresie uprawy konopi włóknistych przez rolników miały miejsce na posiedzeniu sejmowej Podkomisji stałej do spraw biogospodarki i innowacyjności w rolnictwie w dniu 5 lutego 2020 r., <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/biuletyn.xsp?sknr=RRW02S-2>. Odnaleźć je można także

kosmetycznego, farmaceutycznego, materiałów budowlanych oraz nasiennictwa. Uprawa innych konopi jest zabroniona. Szczegółowe zasady dotyczące uprawy konopi zostały określone w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii.

Uprawa konopi włóknistych może być prowadzona wyłącznie na określonej powierzchni, w wyznaczonych rejonach, na podstawie zezwolenia na uprawę, przy zastosowaniu materiału siewnego kategorii elitarny albo kategorii kwalifikowany (co należy potwierdzić fakturą o zakupie takiego materiału). Ogólną powierzchnię przeznaczoną corocznie pod uprawy konopi włóknistych oraz rejonizację tych upraw – zgodnie z art. 46 ust. 8 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii – określa w drodze uchwały sejmik województwa, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw zdrowia oraz ministra właściwego do spraw rolnictwa. Do warunków, które trzeba spełnić, uprawiając konopie włókniste, należy także obowiązek posiadania umowy kontraktu, zawartej z podmiotem posiadającym zezwolenie marszałka województwa na prowadzenie działalności w zakresie skupu konopi włóknistych.

Konopie może uprawiać przedsiębiorca lub osoba fizyczna (rolnik), która nie była karana za nielegalną uprawę maku, konopi lub krzewu koki, nielegalną uprawę maku niskomorfinowego lub konopi włóknistych lub zabór w celu przywłaszczenia lub kradzież z włamaniem środków odurzających, substancji psychotropowych, nowych substancji psychoaktywnych, mlecza lub słomy mawkowej, po otrzymaniu zezwolenia na prowadzenie uprawy konopi włóknistych. Przedmiotowe zezwolenie na wniosek zainteresowanego podmiotu¹⁵ wydaje wójt (burmistrz, prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce położenia uprawy. Jeśli uprawiający konopie włókniste chciałby samodzielnie przetwarzać konopie pochodzące z własnych upraw, powinien w terminie 14 dni po dokonaniu ich wysiewu złożyć do marszałka województwa właściwego dla miejsca położenia uprawy zobowiązanie¹⁶, w którym zobowiązuje się do przetwarzania konopi włóknistych we własnym zakresie na dozwolone prawem cele.

---

w doniesieniach medialnych, m.in.: <https://www.farmer.pl/prawo/przepisy-i-regulacje/resort-rolnictwa-za-zlagodzeniem-rygorow-w-uprawie-konopi-wloknistych,94251.html> [dostęp 25 września 2020 r.].

¹⁵ Zgodnie z art. 47 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii wniosek ten zawiera: „1) imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę (firmę), siedzibę i adres wnioskodawcy; 2) informację o odmianie maku lub konopi włóknistych, powierzchni uprawy oraz numer działki ewidencyjnej w ewidencji gruntów i budynków, określonej na podstawie przepisów prawa geodezyjnego i kartograficznego; 3) (*uchylony*) 4) oświadczenie wnioskodawcy, że dysponuje pomieszczeniem zabezpieczonym przed kradieżą torebki (makówki), o której mowa w art. 48 ust. 1; 5) oświadczenie wnioskodawcy, że nie był karany za popełnienie przestępstwa, o którym mowa w art. 63 lub 64, i wykroczenia, o którym mowa w art. 65”.

¹⁶ Zgodnie z art. 47 ust. 3b ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii zobowiązanie to zawierać powinno: „1) imię, nazwisko, miejsce zamieszkania i adres albo nazwę firmy, siedzibę i adres producenta konopi włóknistych; 2) numer identyfikacji podatkowej

■ Rękodzieło ludowe

Zgodnie z definicją działalności rolniczej z art. 2 ust. 2 ustawy z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1426, ze zm.) rękodzieło ludowe nie jest kwalifikowane jako działalność rolnicza¹⁷. Nie wpisuje się także w katalog wyłączeń stosowania ustawy – Prawo przedsiębiorców z art. 6 ust. 1 tej ustawy¹⁸, np. jako działalność wytwórcza w rolnictwie. Należy zatem przyjąć, że działalność polegająca na wytwarzaniu czy sprzedaży tego rodzaju produktów odbywa się na zasadach ogólnych, np. w formie działalności gospodarczej.

Zaznaczyć należy jednak, że zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 Prawa przedsiębiorców działalność w zakresie rękodzieła ludowego prowadzona przez koła gospo-

(NIP) podmiotu albo numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli został nadany, a w przypadku osoby fizycznej również numer ewidencyjny powszechnego elektronicznego systemu ewidencji ludności (PESEL), jeżeli został nadany; 3) zwięzły opis zakładu przetwórczego lub miejsca przetwarzania wraz z wyposażeniem; 4) informację o rodzajach produktów, które będą wytwarzane przez zakład przetwórczy”.

¹⁷ Art. 2 ust. 2 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych: „2. Działalnością rolniczą, w rozumieniu ust. 1 pkt 1, jest działalność polegająca na wytwarzaniu produktów roślinnych lub zwierzęcych w stanie nieprzetworzonym (naturalnym) z własnych upraw albo hodowli lub chowu, w tym również produkcja materiału siewnego, szkółkarskiego, hodowlanego oraz reprodukcyjnego, produkcja warzywnicza gruntowa, szklarniowa i pod folią, produkcja roślin ozdobnych, grzybów uprawnych i sadownicza, hodowla i produkcja materiału zarodowego zwierząt, ptactwa i owadów użytkowych, produkcja zwierzęca typu przemysłowo-fermowego oraz hodowla ryb, a także działalność, w której minimalne okresy przetrzymywania zakupionych zwierząt i roślin, w trakcie których następuje ich biologiczny wzrost, wynoszą co najmniej: 1) miesiąc – w przypadku roślin, 2) 16 dni – w przypadku wysokointensywnego tuczu specjalizowanego gęsi lub kaczek, 3) 6 tygodni – w przypadku pozostałego drobiu rzeźnego, 4) 2 miesiące – w przypadku pozostałych zwierząt – licząc od dnia nabycia”.

¹⁸ Art. 6 ust. 1 Prawo przedsiębiorców: „1. Przepisów ustawy nie stosuje się do: 1) działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego; 2) wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów; 3) wyrobu wina przez producentów będących rolnikami wyrabiającymi mniej niż 100 hektolitrow wina w ciągu roku gospodarczego, o których mowa w art. 17 ust. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina (Dz.U. z 2018 r. poz. 1159 i 1629); 4) działalności rolników w zakresie sprzedaży, o której mowa w art. 20 ust. 1c ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1509, z późn. zm.³⁾); 5) działalności prowadzonej przez koła gospodyń wiejskich na podstawie ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz.U. poz. 2212 oraz z 2019 r. poz. 693), które spełniają warunki, o których mowa w art. 24 ust. 1 tej ustawy”.

dyń wiejskich (dalej: KGW), po spełnieniu warunków, o których mowa w art. 24 ust. 1 ustawy o kołach¹⁹ nie będzie traktowana jako działalność gospodarcza. Warto podkreślić, że działalność polegająca na wykonywaniu rękodzieła ludowego przez członków KGW, wpisując się w ustawowy zakres działalności KGW między innymi jako wsparcie rozwoju przedsiębiorczości kobiet czy rozwój kultury ludowej²⁰, może skorzystać ze wsparcia udzielanego kołom w formie dotacji celowej (art. 23 ustawy o kołach).

Możliwości wsparcia finansowego z budżetu państwa i ze środków UE²¹ ułatwiające prowadzenie wybranych form sprzedaży produktów rolnych

W tym rozdziale skupiono się na omówieniu możliwości wsparcia:

- sprzedaży bezpośredniej,
- dostaw bezpośrednich środków spożywczych,
- rolniczego handlu detalicznego,
- działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej.

Omówienie zostało sporządzone na podstawie danych uzyskanych z Departamentu Wsparcia Rolników Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (dalej: MRiRW) oraz dodatkowych objaśnień z Departamentu Wspólnej Polityki Rolnej MRiRW oraz z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020 (dalej: PROW 2014–2020).

¹⁹ Art. 24 ust. 1 ustawy o kołach: „1. Koła gospodyń wiejskich prowadzą uproszczoną ewidencję przychodów i kosztów, w przypadku gdy: 1) osiągają przychody wyłącznie z: a) działalności statutowej z tytułu składek członkowskich, darowizn, zapisów, dotacji, pomocy finansowej, b) sprzedaży wyrobów sztuki ludowej, w tym rękodzieła i rzemiosła ludowego i artystycznego, lub żywności regionalnej, c) tytułu sprzedaży, najmu lub dzierżawy składników majątkowych, d) tytułu odsetek od środków pieniężnych na rachunkach bankowych lub rachunkach w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, prowadzonych w związku z wykonywaną działalnością, w tym także odsetek od lokat terminowych oraz innych form oszczędzania, przechowywania lub inwestowania tworzonych na tych rachunkach; 2) nie posiadają statusu organizacji pożytku publicznego; 3) w roku poprzedzającym rok podatkowy osiągnęły przychody wyłącznie z tytułów, o których mowa w pkt 1, w wysokości nieprzekraczającej 100 000 zł”.

²⁰ Art. 2 ust. 3 ustawy o kołach: „3. Koło gospodyń wiejskich w szczególności: 1) prowadzi działalność społeczno-wychowawczą i oświatowo-kulturalną w środowiskach wiejskich; 2) prowadzi działalność na rzecz wszechstronnego rozwoju obszarów wiejskich; 3) wspiera rozwój przedsiębiorczości kobiet; 4) inicjuje i prowadzi działania na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet na wsi; 5) upowszechnia i rozwija formy współdziałania, gospodarowania i racjonalne metody prowadzenia gospodarstw domowych; 6) reprezentuje interesy środowiska kobiet wiejskich wobec organów administracji publicznej; 7) rozwija kulturę ludową, w tym w szczególności kulturę lokalną i regionalną”.

²¹ Na przykład dotacje, dofinansowania, dopłaty, kredyty na maszyny, urządzenia, środki transportu, budynki, lokale i inne.

■ Wsparcie ze środków UE

Z danych MRiRW wynika, że w ramach współfinansowanego ze środków UE PROW 2014–2020 realizowane jest wsparcie między innymi:

1. W zakresie tzw. małego przetwórstwa w ramach poddziałania 4.2. „Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój”. Obejmuje ono inwestycje dotyczące przetwórstwa i wprowadzania do obrotu na poziomie handlu hurtowego produktów rolnych wymienionych w załączniku nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z wyłączeniem produktów rybnych, przy czym produkt będący wynikiem przetwarzania powinien być również produktem rolnym. W związku z tym poddziałanie to, obok innych form przetwarzania produktów rolnych, wspiera również działalność dotyczącą rozpoczynania lub prowadzenia działalności w zakresie przetwarzania i zbywania przetworzonych produktów w ramach rolniczego handlu detalicznego. Poza tym z poniżej zamieszczonych informacji wynika, że istnieje również możliwość wspierania działalności MOL.

Pomoc ma charakter dofinansowania inwestycji, przy czym maksymalna wysokość udzielonego dofinansowania nie może przekroczyć 50% kosztów inwestycji kwalifikującej się do wsparcia, a całkowita kwota wypłaconych środków musi mieścić się w limicie:

- do 100 tys. zł dla rolniczego handlu detalicznego,
- do 500 tys. zł dla małego przetwórstwa,
- do 10 mln zł, a w przypadku związków grup producentów rolnych lub zrzeszeń organizacji producentów do 15 mln zł, dla działalności MOL.

Koszty kwalifikowalne dotyczą szerokiego zakresu wydatków niezbędnych do rozpoczęcia i rozwoju działalności przetwórczej w ramach gospodarstwa – począwszy od kosztów inwestycji budowlanych, wyposażenia pomieszczeń, po zakup maszyn i urządzeń do prowadzenia wydajnej i zgodnej ze standardami działalności. Do kosztów operacji, które kwalifikują się do wsparcia, zalicza się między innymi wydatki w zakresie:

- zakupu (wraz z instalacją):
  - maszyn lub urządzeń do:
    - magazynowania lub przygotowania produktów rolnych do przetwarzania,
    - przetwarzania produktów rolnych,
    - magazynowania produktów rolnych lub półproduktów oraz przygotowania ich do sprzedaży,
    - przetwarzania lub magazynowania produktów rolnych (dotyczy maszyn lub urządzeń wyposażonych w instalacje związane z ochroną środowiska i przeciwdziałaniem zmianom klimatu),
  - aparatury pomiarowej, kontrolnej oraz sprzętu do sterowania procesem produkcji lub magazynowania,
  - oprogramowania służącego do zarządzania przedsiębiorstwem lub sterowania procesem produkcji, lub magazynowania,

- wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności w zakresie przetwarzania i zbywania przetworzonych produktów rolnych przez podmioty działające w ramach rolniczego handlu detalicznego,
- budowy, rozbudowy, nadbudowy, przebudowy lub remontu połączonego z modernizacją:
  - budynków i budowli wykorzystywanych do produkcji, magazynowania, handlu hurtowego lub kontroli laboratoryjnej produktów rolnych (obiektów podstawowych),
  - budynków i budowli infrastruktury technicznej związanej z użytkowaniem obiektów podstawowych,
  - pomieszczeń higieniczno-sanitarnych,
  - pomieszczeń pomocniczych służących przygotowaniu posiłków i pomieszczeń gospodarczych w budynku służących do przechowywania produktów żywnościowych, w przypadku inwestycji realizowanej przez podmioty działające w ramach rolniczego handlu detalicznego.

2. Poprzez działanie LEADER, w ramach którego wdrażane jest poddziałanie „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Wsparcie to udzielane jest na operacje mające na celu między innymi:

- „wzmocnienie” kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych, i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji lokalnej strategii rozwoju (LSR),
- dywersyfikację źródeł dochodu, w tym tworzenie i rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego, tj. infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych w celu udostępniania jej lokalnym producentom (produkty objęte i nieobjęte załącznikiem nr 1 do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej), z wyłączeniem świadczenia usług rolniczych,
- rozwój produktów lokalnych,
- rozwój rynków zbytu, z wyłączeniem targowisk.

W zależności od zakresu operacji, a także celu realizacji, wsparcie może otrzymać:

- osoba fizyczna,
- osoba prawna: gmina, powiat, kółka rolnicze, organizacje pozarządowe, kościoły, związki wyznaniowe i inne,
- jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawy przyznają zdolność prawną,
- lokalne grupy działania (LGD) wyłącznie na operacje własne oraz projekty grantowe.

W ramach tego działania można otrzymać wsparcie:

- do 300 tys. zł – limit na operacje, z wyłączeniem operacji z zakresu rozpoczęcia działalności gospodarczej, tworzenia inkubatorów oraz operacji własnych LGD,

- do 500 tys. zł na utworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego,
- do 100 tys. zł na operacje z zakresu rozpoczęcia działalności gospodarczej,
- do 50 tys. zł na operację własną LGD.

Całkowita wartość operacji realizowanych poza projektem grantowym²² wynosi co najmniej 50 tys. zł. Całkowita wartość grantu wynosi nie mniej niż 5 tys. zł i nie więcej niż 50 tys. zł. Maksymalne wsparcie w formie grantów nie może przekroczyć 100 tys. zł na grantobiorcę.

Wsparcie udzielane jest w formie refundacji do:

- 100% kosztów kwalifikowalnych w przypadku podmiotów niewykonujących działalności gospodarczej oraz organizacji pozarządowych, nawet jeśli wykonują działalność gospodarczą, ale ubiegają się o wsparcie w zakresie innym niż przedsiębiorczość, lub
- 63,63% w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, lub
- 70% w przypadku podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, w tym organizacji pozarządowych wykonujących działalność gospodarczą i ubiegających się o wsparcie w zakresie przedsiębiorczości.

Możliwe jest także udzielenie wsparcia w formie premii – na operacje z zakresu podejmowania działalności gospodarczej, a także grantu udzielanego przez LGD w ramach projektu grantowego.

Należy uwzględnić, że z uwagi na specyfikę podejścia LEADER, które jest podejściem oddolnym, ostateczny zakres wsparcia oferowanego na danym obszarze, a także kwoty pomocy na poszczególne operacje zależą od potrzeb zdiagnozowanych przez lokalną społeczność i przyjętą przez nią LSR wybraną do realizacji w ramach PROW 2014–2020²³.

Według dodatkowych objaśnień uzyskanych z Departamentu Wspólnej Polityki Rolnej MRiRW w ramach tego poddziałania możliwe jest wspieranie różnych form prowadzonego przez rolników detalicznego handlu produktami

²² Projekty grantowe to operacje, gdzie beneficjentem ubiegającym się o wsparcie przed podmiotem wdrażającym jest LGD, i to LGD jest wskazywana w systemie jako beneficjent; operacja taka składa się z grantów, których realizatorami są różnorodne podmioty działające na obszarze objętym LSR; wszystkie granty wchodzące w skład projektu grantowego, są projektami komplementarnymi i łącznie przyczyniają się do realizacji, założonych dla danego projektu grantowego, celów i wskaźników. W przypadku projektów grantowych grantobiorcami mogą być również sformalizowane grupy nieposiadające osobowości prawnej. Grantobiorcami nie mogą być podmioty prowadzące działalność gospodarczą lub deklarujące jej podjęcie (wg tekstu PROW 2014–2020 ze strony internetowej MRiRW, <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/-program-rozwoju-obszarow-wiejskich-2014-2020-prow-2014-2020> [dostęp 24 września 2020 r.]).

²³ Według pisma z 22 września 2020 r. (nr pisma WR.fgr.071.228.2020), od p. M. Grążki, dyrektor Departamentu Wsparcia Rolników MRiRW, do p. K. Trembickiej, dyrektor Biura Analiz Sejmowych.

i przetworami rolnymi, przy czym kierunek i rodzaj wsparcia zależy od lokalnych potrzeb uwzględnionych w LSR; wsparcie to może zatem być udzielone między innymi na „wykorzystanie rozwiązań innowacyjnych” (czyli np. na modernizację procesu wytwarzania produktów przeznaczonych do takiego handlu), na zorganizowanie miejsca sprzedaży produktów rolnych (nie będącego targowiskiem), lub na kampanie informacyjne i szkolenia rolników, dotyczące zasad prowadzenia np. sprzedaży bezpośredniej, dostaw bezpośrednich środków spożywczych, rolniczego handlu detalicznego.

■ Wsparcie krajowe²⁴

Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. poz. 187) udzielane są preferencyjne kredyty na inwestycje w przetwórstwie produktów rolnych. Kwota kredytu nie może przekroczyć 70% wartości nakładów inwestycyjnych i wynosić więcej niż 16 mln zł. Natomiast łączna wysokość pomocy Agencji nie może przekroczyć 40% wysokości udzielonego kredytu²⁵.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Szczegółowe zasady udzielania tych kredytów są dostępne na stronie internetowej Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w dziale dotyczącym pomocy krajowej (rozdział „Kredyty preferencyjne”).